herpy

GECKOR

Henkel's leaf-tailed gecko

Uroplatus henkeli

En av de största bladsvansgeckorna, från skogarna i nordvästra Madagaskar. På dagen ligger den platt och nästan osynlig på en trädstam, och på natten jagar den i grenarna. Den är lugn mot artfränder och kan föras upp, men den tål varken värme eller torka och hör hemma hos en erfaren hållare.

Familj: Gekkonidae

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**20-30 cm** total längd inkl. svans
Vikt	**50-80 g**
Livslängd	**7-11 år**
Aktiv	**På natten**
Levnadssätt	**Trädlevande**
Biotop	**Torrskog och regnskog**
Svårighetsgrad	**Erfaren**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 60 × 100 cm** L × B × H för 2 vuxna djur
Temperatur, dag	**22-26 °C**
Temperatur, natt	**17-21 °C**
Luftfuktighet	**60-100 %**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 2
Föda	**Insekter**
Hålls	**Ensamma, parvis eller i grupp**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**12-18 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Kullar per år	**1-5**
Inkubation	**100-230 dagar** vid 18-26 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Sårbar (VU)**

Om arten

Uroplatus henkeli är en av bladsvansgeckorna, ett släkte med något av djurrikets mest fulländade kamouflage. Den har ett stort, triangulärt huvud, en platt, bladformad svans och en frans av hudveck längs kroppen och under hakan. När den trycker sig mot en stam flyter fransen ut i barken, och konturen försvinner. Ögonen är stora med vertikal pupill, och tungspetsen är svart, vilket är ett av artens kännetecken.

Arten beskrevs 1990 och är uppkallad efter den tyske herpetologen Friedrich-Wilhelm Henkel. Den blir upp till 30 cm inklusive svans med en kroppslängd (nos till kloak) på 12-16 cm. Hanar väger typiskt 50-70 g och honor 60-80 g, medan välnärda avelshonor kan komma över 100 g. Grundfärgen är beige, grå eller brun med mörkare marmorering eller tvärband, och den växlar med ljus, tid på dygnet, temperatur och sinnesstämning. Vissa djur är spräckliga i ljust och mörkt, den så kallade pied-teckningen.

År 2023 beskrevs de nordligaste bestånden, bl.a. från Ankarana och Bobaomby, som en egen art, *Uroplatus garamaso*. Den är något mindre, har en smalare svans och en enfärgad rosa tunga. Djur i den lägre delen av storleksspannet kan därför tillhöra den nya arten.

Svansen kan inte lagra fett som hos många andra geckor, och arten kan bli sjuk snabbt och utan tydliga förvarningar. Därför passar den bäst för hållare som har provat krävande, nattaktiva reptiler förut. Däremot är den ovanligt fredlig mot artfränder, och uppfödning lyckas för dem som får klimatet rätt.

Utbredning och livsmiljö

Arten förekommer bara på Madagaskar, i den nordvästra och västra delen av ön, och beståndet är uppdelat på flera åtskilda områden. I norr lever den i Sambirano-regionen och på öarna Nosy Be och Nosy Komba. Längre söderut finns den bl.a. vid Manongarivo, Sahamalaza och Kelifely och i Ankarafantsika nationalpark, och längst i söder i Tsingy de Bemaraha.

År 2010 uppskattades utbredningen till omkring 12.000 km², men siffran är i dag för hög, eftersom de nordligaste djuren nu räknas till *Uroplatus garamaso*. Arten lever i skyddade områden som Lokobe, Ankarafantsika och Tsingy de Bemaraha, men även här samlas djur in för handeln.

> **Naturlig utbredning:** Madagaskar.

LIVSMILJÖ

Uroplatus henkeli är knuten till skog och finns i minst tre skogstyper: låglandsregnskog (t.ex. i Sambirano), torr, lövfällande skog (t.ex. i Tsingy de Bemaraha) och bambuskog (t.ex. i Lokobe). Den har inte påträffats i öppna plantager, och det enda fyndet på en kaffeplantage var ett ungt djur nära skogskanten.

På dagen sitter geckon med huvudet nedåt på en trädstam, typiskt 70-130 cm över marken och helst på tunna stammar med en diameter på 2-6 cm. På natten klättrar den högre upp för att jaga. Honan går ner på marken för att lägga ägg.

Klimatet är tropiskt med små temperaturvariationer. Regntiden varar från november till mars och torrtiden från maj till september. Medeltemperaturen i livsmiljöerna ligger omkring 23-27 °C, och luftfuktigheten i skogen är i genomsnitt omkring 83 %. Djuren ses mest kring regntiden, då de är mest aktiva och fortplantar sig. Vad de gör mitt i torrtiden vet man inte.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

Skötsel

TERRARIET

Ett par behöver ett terrarium på minst 60 × 60 × 100 cm (längd × bredd × höjd), och en grupp på tre till fem djur passar i 90 × 90 × 120 cm. Större är bättre, också för att det är lättare att skapa en bra temperaturskillnad mellan topp och botten. Ungar kan bo i 30 × 30 × 45 cm tills de växer ur det. Ett glasterrarium med nät i toppen och nederst i fronten ger god ventilation och de släta ytor som geckorna gärna vilar på under dagen. Stora vuxna djur trivs också i nätbur.

Inred med lodräta stammar och grenar på 3-10 cm i tjocklek, gärna några på 6 cm eller mer för vila. Ek är ett bra och lättillgängligt val, medan mycket grov bark bör undvikas. Levande växter som tål fukt och dämpat ljus, t.ex. gummifikus, pothos, drakträd och fredskalla, ger skydd, skapar spritt ljus och håller kvar fukten. Konstgjorda växter kan användas om levande inte lyckas.

Botten kan vara jord blandad med lite sand ovanpå ett dräneringslager av lecakulor, åtskilda av en duk, och täckt av ett lager vissna löv. Den ska vara lätt fuktig, men aldrig blöt, särskilt om det finns honor som ska lägga ägg. Ett par stora krukor med jord ger extra äggläggningsplatser. Undvik grova konstgjorda stenar, som ger nosskador när djuret hoppar efter byte.

Läs mer: Terrarieuppbyggnad och bioaktiv botten

TEMPERATUR

På dagen ska det vara 22-26 °C, och på natten ska temperaturen sjunka till 17-21 °C. Nattsänkningen är viktig för välbefinnandet, men ligger natten konstant i den kalla änden kan honorna få svårt att lägga sina ägg.

Värme är den största faran. Varaktiga temperaturer över 27 °C försvagar djuret långsamt, och över 32 °C blir det oroligt, slutar äta och kan dö på kort tid. Korta värmetoppar på sommaren klarar det. Ställ därför terrariet på en sval plats utan direkt sol, och ta reda på hur varmt rummet blir på sommaren.

Arten tar temperatur efter omgivningen och solar sig sällan, men dräktiga honor gör det ibland. Använd därför en svag halogenspot (35-75 W beroende på terrariets storlek) över en liten del av terrariet, så att djuren själva kan välja, medan resten av terrariet håller bakgrundstemperaturen. För ungar ska platsen under lampan vara omkring 30 °C. En liten

årstidsvariation, med den höga änden av intervallen på sommaren och den låga på vintern, är nödvändig för att få djuren att fortplanta sig (se avel). Mät med tillförlitliga digitala termometrar, och kolla dem varje gång du tittar till djuren.

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska vara hög: från omkring 60 % under dagen och upp mot 100 % direkt efter sprayning. Spraya en till två gånger om dagen, så att det bildas droppar på blad och glas, som djuren dricker. Målet är ett fuktigt, men inte genomblött terrarium. Spraya inte direkt efter utfodring, eftersom vattnet sköljer bort kalken från insekterna.

En dimmaskin som går ett par timmar på morgonen efterliknar skogens dagg och ger hög fuktighet utan blöta ytor, men den ska inte gå hela dygnet. God ventilation är avgörande, så att luften inte står still.

Geckon dricker droppar och slickar vatten från ögonen, men ställ ändå fram en låg skål med färskt vatten, som byts dagligen. Insjunkna ögon, dåliga hudömsningar och en skrynklig svans med fransar som krullar sig är tecken på att djuret är uttorkat.

LJUS OCH UVB

Arten är nattaktiv och klarar sig utan UVB när tillskottet innehåller D3-vitamin, men det är en bra idé att erbjuda det, eftersom djuren i naturen får spritt UV-ljus genom lövverket. Använd ett UVB-rör för skogsdjur, t.ex. ett T5-rör på 7 %, monterat utanför nätlocket tillsammans med värmespoten. UV-indexet ska vara 0 i skuggan mellan växterna och högst omkring 3 på de översta, fria grenarna, vilket motsvarar Ferguson-zon 2. En UV-indexmätare behövs, eftersom växter och rörets ålder påverkar avkastningen.

Ha 12-14 timmars ljus på sommaren och 8-10 timmar på vintern. Dagslängden ska följa temperaturen och är en viktig utlösare för avel. Lite månljus genom ett fönster eller en svag, dämpad LED i skymningen hjälper djuren att orientera sig. Undvik direkt sol, som snabbt överhettar terrariet.

Läs mer: Ljus och UVB Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

UTFODRING

Uroplatus henkeli lever av insekter och andra smådjur. Ge en varierad blandning av syrsor, gräshoppor, kackerlackor (t.ex. dubia), vaxmott-larver och andra foderdjur, som själva har fått bra foder de sista 24-48 timmarna. Pudra dem med kalk och ett vitamintillskott enligt produktens anvisning. D3-vitamin kommer helst från UVB-ljuset, men utan UVB ska tillskottet innehålla D3.

Sniglar är kanske det viktigaste fodret för honorna. Honor som får små sniglar lägger fler ägg, återhämtar sig snabbare efter äggläggning och har stora kalkfickor på halsen. Skalet ska vara ungefär lika stort som geckons öga. Använd uppfödda sniglar, t.ex. trädgårdssniglar eller mjölksniglar, aldrig vilda, som kan bära snigelgift och parasiter. Vuxna hanar avvisar som regel sniglarna, medan ungar av båda könen tar dem.

Ungar matas tre gånger i veckan med små syrsor eller bananflugor, halvvuxna och vuxna två till fyra gånger i veckan och bara två gånger i veckan under den svala perioden. Honor före, under och efter äggläggning behöver mer. Släpp insekterna uppe i grenarna sent på dagen. Väg vuxna djur var tredje till sjätte månad och ungar varje eller varannan månad. Övervikt gör djuren mindre livskraftiga och kan ge floppy tail.

Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

BETEENDE OCH HANTERING

På dagen sitter geckon helt stilla och kamouflerad på en stam eller på glaset. Den är ett djur att titta på, inte att hålla i. Beröring stressar den, och den kan kasta svansen, som växer ut igen och liknar den gamla. Hantera den bara när den ska vägas eller undersökas. Känner den sig hotad spärrar den upp munnen, visar den svarta tungspetsen och ger ifrån sig ett gällt skrik.

Socialt är arten ovanligt fredlig för en gecko. Även hanar är sällan aggressiva mot varandra, och par eller små grupper kan hållas tillsammans, även rena hangrupper eller hongrupper. Mindre djur kan dock bli undertryckta, så håll djur av samma storlek tillsammans. Sätt ihop djuren på morgonen, och kontrollera dem efter bett nästa morgon. Allvarliga sår betyder att de genast ska skiljas åt.

Under fortplantningstiden kan hanar gapa och skrika åt varandra, och nya djur kan mötas av territorialitet i en etablerad grupp. I mycket stora anläggningar kan arten hållas tillsammans med andra stora arter, men i ett vanligt terrarium bör den bara hållas med sina egna.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Vuxna hanar har tydliga hemipenisbulor vid svansroten, som syns bäst nerifrån. Hos djur som just blivit könsmogna kan bulorna vara svåra att se. På natten har hanarna ofta stora mörkbruna till svarta fläckar och honorna fina mörka prickar. Även nykläckta ungar kan könsbestämmas: honorna har ett svart tvärband vid nacken, medan hanarna har en svart rand längs ryggen och fina ränder på ryggens sidor.

Djuren blir könsmogna efter omkring 12-18 månader. Honor ska vara i toppform innan de sätts i avel, med god muskelspänning och tydliga kalkfickor på båda sidor av halsen. Friska avelshonor väger 70-115 g, och de är mest fertila från andra till sjunde levnadsåret. Könet bestäms av kromosomer (hanar ZZ och honor ZW), som hos resten av släktet.

PARNING

Avel kräver en tydlig årstidsrytm med växlande temperatur, fuktighet och dagslängd. Utan den stannar djuren upp, och i värsta fall försvagas de. I Europa läggs den svala perioden normalt under vår vinter, så att den följer rummets naturliga temperatur. Djuren sätts ihop när det blir varmare igen.

Arten är inte kräsen, och avelsgrupper kan sättas ihop med nästan alla förhållanden mellan hanar och honor. Flera hanar kan stimulera varandra, men då vet du inte vem som är far. Hanen viftar med svansen, kryper upp på honan utan att bita i nacken och för in sin svans under hennes. Parningen sker på natten och kan vara i flera timmar. Om två djur inte vill hjälper en kort separation ofta.

Honan kan lagra sperma och lägga flera kullar efter en enda parning. Ge henne varje år omkring tre månaders paus från hanarna, helst under den svala perioden, och tidigare om hon går ner i vikt.

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Ungefär en till två månader efter parningen lägger honan som regel två ägg, ibland bara ett och mycket sällan upp till fyra. Hon kan lägga upp till fem kullar under en säsong. Äggen är runda och hårdskaliga, inte läderartade som hos många andra geckor, och mäter omkring 2 cm i diameter och väger 2-4 g. De kan ses genom buken på en dräktig hona.

Honan lägger äggen på natten, strax under bladen eller lätt nedgrävda i botten, och rullar dem i jord med bakfötterna medan skalet hårdnar. Hon använder gärna samma plats igen. Ge henne fuktig jord täckt av löv eller några stora krukor. Låt henne vara i fred, och hämta äggen efteråt utan att vända dem. Ägg som ligger löst ovanpå botten utan jord är ofta obefruktade och blir ofta uppätna av honan.

Undersök honan efter varje kull för att säkerställa att hon har lagt alla ägg och är i gott skick. Går hon ner i vikt är det dags att avbryta aveln för säsongen.

INKUBATION

Äggen inkuberas i en liten plastlåda med vermiculit blandad med vatten i förhållandet 1:1 efter vikt, eller med blötlagd och väl urvriden sphagnum. Lägg dem halvt nedsänkta i substratet utan att vända eller täcka dem. Luftfuktigheten ska vara över 70 %, men själva ägget ska hållas torrt. Ett bra knep är att lägga ägget på en liten skål med torr vermiculit ovanpå den fuktiga. Se till att kondensvatten från locket inte droppar på äggen. Nykläckta ungar kan svälja vermiculit, så överväg sphagnum eller täck vermiculiten med fint tyg.

Temperaturen ska ligga mellan 18 och 26 °C. Äggen kan kläckas vid konstant 24-26 °C, men ett nattligt fall till 18-22 °C ger fler kläckningar, och en jämn stigning och ett jämnt fall är bäst. Därför klarar sig ett rum med naturliga svängningar ofta bättre än en inkubator.

Äggen kläcks efter 100-230 dagar, i genomsnitt 165 dagar, och högre temperaturer ger kortare tid. Ägg från samma kull kläcks som regel inom några dagar och högst en vecka från varandra. Tidigt i förloppet kan du se blodkärl genom att lysa på ägget med en ficklampa i ett mörkt rum.

Läs mer: Inkubation av ägg

UPPFÖDNING AV UNGAR

Ungarna mäter 4-5 cm från nos till kloak och omkring 7 cm totalt vid kläckningen. Låt dem vara kvar i inkubationsboxen tills de har ömsat skinn första gången. När de är livliga, välskapade och naveln är sluten flyttas de till ett litet glasterrarium på minst 30 × 30 × 45 cm, inrett som en miniatyr av de vuxnas. Plastboxar är ett sämre val, eftersom plast stoppar UVB-ljuset och ventilationen är sämre.

Håll ungarna vid 23-25 °C på dagen och 19-21 °C på natten med en svag halogenspot (t.ex. 35 W), som ger omkring 30 °C på en liten plats. Ungar tål värme sämre än vuxna, så det ska vara en tydlig skillnad mellan varmt och svalt. UV-indexet får högst nå 3 under lampan. Ge små syrsor och bananflugor tre gånger i veckan, pudrade med tillskott vid varje utfodring, och små sniglar när ungarna kan ta dem. Utfodring med pincett i början visar om alla äter.

Ungar kan hållas enskilt eller i grupper på högst fyra tills de äter fast föda och växer bra. Håll dem lika stora, och flytta dem som halkar efter till ett eget terrarium.

Hälsa och vanliga misstag

Uroplatus henkeli är känslig, och djur i dåligt skick kan tyna bort och dö utan större förvarning. Förebyggande åtgärder och noggrann iakttagelse är därför det viktigaste. De typiska problemen är:

- För hög temperatur. Längre tid över 27 °C och särskilt över 32 °C ger oro, aptitlöshet, avmagring och till sist döden.
- Uttorkning. Insjunkna ögon, dåliga hudömsningar, en skrynklig svans och krulliga svansfransar är tecken på för låg fuktighet eller för lite vatten.
- Floppy tail, där svansen faller ner över ryggen när djuret hänger med huvudet nedåt. Det hänger ihop med övervikt och förebyggs med måttlig utfodring.
- Förlorad svans. Det är ofta ett tecken på stress eller dåligt välbefinnande, och hos försvagade djur kan svansen ramla av utan beröring.
- Ägg som fastnar och utmattade honor. Det beror ofta på för lite kalk, för kalla nätter eller för många kullar. Sniglar, en årlig vilopaus och en kontroll efter varje kull förebygger det.
- Nosskador från grova konstgjorda stenar eller ett för litet terrarium och sår från bett.

Väg djuren regelbundet, och håll koll på muskelspänning och kalkfickor. Sök veterinär med erfarenhet av reptiler om geckon går ner i vikt, slutar äta, verkar slö eller inte dricker själv. Tills dess kan du ge vatten genom att försiktigt spraya på nosen. Låt gärna undersöka ett träckprov.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.